

Vesa Oittinen

M A R X J A M O D E R N I

– Jatkuvuuksia ja katkoksia
Marx-kuvassa

Tämä on näyte. Tilaa koko teos
osoitteesta netn.fi.

niin & näin
Tampere 2018

© Vesa Oittinen & Eurooppalaisen filosofian seura ry

ISBN-NUMERO

978-952-7189-28-3

KANSI

Katja Hurmerinta

TAITTO

Susanna Laurola

PAINOTYÖ

Tallinnan kirjapaino-osakeyhtiö,
Tallinna 2018

KUSTANTAJA

Eurooppalaisen filosofian seura ry / *niin & näin*

SISÄLLYS

Johdantoa	7
Marx ja Baudelaire – kaksi modernin teoreetikkoa? . . .	27
Marx ja tekniikan filosofia	39
Tavarafetisismi illuusioiden teoriana Marxin <i>Pääomassa</i> .	55
<i>Pääoma</i> – loputon projekti	71
Marxin ideologiateoria – kiistoja ja tulkintoja	85
Mitä Marx sanoisi uusliberalismista ja sen ihmiskuvasta	119
Bernstein ja Kantin varjo työväenliikkeen yllä.	137
Marx ja Venäjä – edelleen avoin teema	157
Marx ja Bakunin	185
Vallankumouksen moraali ja Venäjän kokemukset:	
Marx Dostojevskin ja Bakuninin välissä	201
Marx ja Suomi – Suomi ja Marx: heijastumia 1800-luvulla	219
Viitteet	241
Teksteistä	271

EU:n asettamissa direktiiveissä, joissa vaaditaan palvelujen kilpailuttamista – silloinkin kun se johtaa suoranaisiin järjestömyyksiin.

Ei siis ihme, että Bentham ärsytti Marxia: juuri Benthamissa ja hänen naturalistisessa ”hyödyn” periaatteessaan tiivistyy kuvitelma siitä, että omaa etuaan ajava yksityisomistaja on viimeinen sana ihmislunnosta ja että kapitalistinen kilpailuyhteiskunta on luonnonjärjestyksen sanelema tosiasia, jota ei voi eikä saa muuttaa.

MARKKINAT, ORJUUS JA LUONNONTILA

Miten ”luonnonjärjestyksen” mukainen yhteiskunta sitten toteutuu? Liberalististen teorioiden, sekä vanhojen että uusien, vastaus voidaan tiivistää yhteen sanaan: markkinoilla. Nimenomaan markkinamekanismi – ei siis tuotannon piiri – nähdään sinä mediumina, jonka kautta eristyneiden, atomisoitujen, egoistista intressiään ja hyödyn maksimointia tavoittelevien yksilöiden pyrkimykset lopulta asettuvat sopusointuun ja tuottavat ihanteellisen, luonnollisen yhteiskuntatilan. Marxilla oli taaskin aihetta purevaan kommenttiin:

Kiertokulun eli tavaravaihdon alue [...] on ollut todellakin synnynnäisten ihmisoikeuksien täydellinen Eeden. Siellä on todellakin vallalla ainoastaan vapaus, tasa-arvoisuus, omistus ja Bentham. Vapaus! Sillä jonkin tavarän, esim. työvoiman ostajan ja myyjän määrääjänä on ainoastaan heidän vapaa tahtonsa. He tekevät sopimuksia vapaana, oikeudellisesti yhdenveroisina henkilöinä. Sopimus on se lopputulos, jossa heidän tahtonsa saavat yhteisen oikeudellisen ilmaisun. Tasa-arvoisuus! Sillä he suhtautuvat toisiinsa ainoastaan tavarän omistajina ja vaihtavat vastikkeen vastikkeeseen. Omistus! Sillä kumpikin hallitsee vain omaansa. Bentham! Sillä kumpikin huolehtii vain itsestään. Ainoa voima, joka vie heidät yhteen ja keskinäissuhteeseen,

on heidän itsekkyytensä, erikoisvoittonsa, yksityisetujensa voima. Ja juuri sen tähden, että itsekukin pitää huolta vain itsestään eikä kukaan toisestaan, kaikki toimivat olioiden ennalta säädetyn sopusoinnun kautta [...] yhteiseksi hyväksi, yhteishyötyä varten.¹⁶

Yhteiskunnallisten ja taloudellisten suhteiden naturalisointi on syynä siihen, että liberalismille, sekä vanhalle että etenkin uusliberalismille, on ominaista *depolitisaatio*. Liike-elämän lait ovat luonnon lakeja, alati ja kaikkialla päteviä, ja sen takia ne ovat periaatteessa politiikan ulkopuolella ja politiikasta riippumattomia. Liberalistille onkin tunnusomaista ajatella, että poliitikkojen yritykset vaikuttaa taloudellisiin prosesseihin ja säädellä niitä joidenkin talouden ulkopuolisia periaatteita noudattaen ovat turmiollisia ja ”keinotekoisia”.

Amerikkalainen politiikan tutkija Wendy Brown on paljon keskustelua herättäneessä teoksessaan *Undoing the Demos* (2015) esittänyt, että kun varhemmin oli vielä vallalla se aristoteelinen näkemys, jonka mukaan ihminen on ”poliittinen eläin”, siinä uusliberalismi korvaa politiikan taloudella. *Homo politicuksesta* olisi näin tullut *homo oeconomicus*. Uusliberalismi on Brownin mielestä sellainen rationaalisuuden muoto, jossa kaikki on ”ekonomisoitua”, kaikki inhimillinen toiminta nähdään markkinoihin liittyvänä ja kaikkia instituutioita vaaditaan hoidettavan liikeyritysten tavoin. Vaikka kuvaus on ilmiötasolla osuva, ongelmana kuitenkin on se, että Brownin *homo politicus*, jota hän tahtoo puolustaa uusliberalismin luomia ”ekonomisti-zombeja” vastaan, on yhtä lailla ylihistoriallinen kuin valistusajattelijoiden ihmiskuvakin. Juuri ”poliittisen ihmisen” yhteydessä Marx esittää *Grundrissen* johdannossa aivan ohimennen hyvin tärkeän huomautuksen:

Ihminen on sananmukaisimmassa merkityksessä ζῷον πολιτικόν [poliittinen eläin], ei ainoastaan eläin, jolle on ominaista kanssakäyminen, vaan eläin, joka voi eristäytyä muista vain yhteiskunnassa.¹⁷

Marx täsmentää tässä Aristoteleen määritelmää ihmisestä. Lause on merkityksellinen useallakin tavalla. Ensinnäkin se on antiteesi Margeret Thatcherin väitteelle, että ei ole yhteiskuntaa, on vain yksilöitä. Thatcher jatkaa tässä vanhaa robinsonadiiteema. Todellisuudessa yksilöt konstituoituvat vain yhteiskunnan kautta, ja uusliberaalien niin ihailema *homo oeconomicus* edellyttää syntyäkseen aivan tietyllä tavalla rakennettua ja toimivaa yhteiskuntaa, jolla on aivan tietyt historialliset edellytyksensä. Lisäksi Marx antaa ymmärtää, että vasta ”politiikka” sanan laajassa merkityksessä, toisin sanoen yhteisöllinen elämä, luo ihmisen. Tästä näkökulmasta Wendy Brownin tekemä vastakkainasettelu *homo politicuksen* ja *homo oeconomicuksen* välillä suhteellistuu. Uusliberaalinen ekonomismi, kaiken alistaminen taloudelle, on vain näennäisesti epäpoliittista. Tosiasiassa se on hyvinkin selväpiirteistä ja tietynlaisista politiikkaa. Sitä ei vain haluta esittää sellaisena, vaan mieluummin puhutaan ”taloudellisista luonnonvälttämättömyyksistä”, joiden edessä politiikka muka on voimaton.

Näin jo liberalistisissa yhteiskuntateorioissa ja ennen kaikkea uusliberalismissa on jätetty suuria sosiaalisen elämän alueita – ennen kaikkea talouden piiri – yhteiskunnan ulkopuolelle. (Uus)liberalistille yhteiskunta on vain ohut kerros, joka sijoittuu perustavanlaatuisemman taloudellisen elämän, markkinoiden muodostaman ”luonnontilan”, päälle. Jälkimmäinen on se tila, jota Hobbes kutsui kaikkien sodaksi kaikkia vastaan ja jossa ”ihmisen elämä on yksinäinen, kurja, häijy, raaka ja lyhyt”¹⁸; Hegel puolestaan kutsui sitä ”atomistiikan systeemiksi”, jossa henki lähtökohtaisesti menettää ”siveellisen määräytyneisyytensä”¹⁹. Ja todellakin: Bentham totesi suoraan, että ”köyhyys ei ole lakien tuottamaa”, siis sosiaalis-taloudellinen ilmiö. Köyhät rinnastuvat hänellä villi-ihmisiin, jotka elävät yhteiskunnan ulkopuolella ikään kuin luonnontilassa²⁰. Todellisuudessa tämä näennäinen ”luonnontila” on synnytetty aivan tietynlaisella politiikalla, jota voisimme kutsua ”depolitisovaksi politiikaksi”.

Ehkä on syytä painottaa sitä, että juuri historiattomuus, ajatus siitä, että yhteiskunnassa on luonnontilan kaltaisia saarekkeita,

joihin politiikka ei pure, on liberalistiselle ideologialle *konstituutiivista*. Tämän kaikkia seurauksia ei nimittäin aina näytetä oivalletun. Näin liberalistisen ajattelun historia on esitetty väärässä valossa: liberalismi on nähty virtauksena, joka 1700-luvulta lähtien on johdonmukaisesti ja päättäväisesti puolustanut vapautta ja ihmisoikeuksia, ja kiteytynyt sellaisissa ihailtavissa dokumenteissa kuin USA:n itsenäisyysjulistus vuodelta 1776 tai Ranskan vallankumouksen alkuvaiheessa laadittu Ihmis- ja kansalaisoikeuksien julistus 1789²¹. Tämä kieltämättä on yksi puoli liberalismia – mutta miten sitten on mahdollista, että liberalismiin suuriin oppi-isiin lukeutuva John Locke ei vain hyväksynyt orjakauppaa, vaan vieläpä kodifioi sen laatimassaan Carolinan siirtokunnan perustuslakiluonnoksessa? Locke ei jättänyt asiaa tulkinnanvaraiseksi: ”jokaisella Carolinan vapaalla ihmisellä tulee olla *absoluuttinen* valta ja auktoriteetti neekeriojiinsa, oli heidän uskontonsa mikä tahansa”²².

Filosofian historian esityksissä Locken orjuuden puolustus yleensä joko sivuutetaan kommentoimatta tai sitten sitä pidetään hänen epäjohdonmukaisuutenaan: Locke ei olisikaan ollut tarpeeksi liberaali, vaan olisi joillakin alueilla tehnyt myönnytyksiä, jotka ovat ristiriidassa liberalismiin periaatteiden kanssa. Italialainen marxisti Domenico Losurdo osoittaa kuitenkin analyysissään *Liberalismin musta kirja*²³ varsin vakuuttavasti, että orjuuden hyväksyminen oli päinvastoin klassisen liberalistisen ajattelun eräs pysyvä ja olennainen puoli. Losurdo esittää teesinään pohjustukseksi runsaasti materiaalia alkaen USA:n itsenäisyystaistelun keulakuvista George Washingtonista ja John Adamsista, jotka syyttivät brittihallitusta siitä, että se yrittää tehdä heistä, vapaista amerikkalaisista, ”kurjasti sorrettuja niin kuin musta väestönosamme”²⁴.

Orjuutta itsestäänselvyytenä pitäneet varhaiset amerikkalaiset liberaalit Washington ja Adams olivat ehkä naiivin suorakaisia, mutta epäjohdonmukaisia he eivät olleet sen enempiä kuin Lockekaan. Orjuuden puolustelu sopi päinvastoin erinomaisen hyvin yhteen liberalismiin ideologian kanssa. Orjuus näet oli ”luonnontilaa”, se oli jotain vapaiden miesten

muodostaman järjestäytyneen yhteiskunnan ulkopuolella olevaa. Orja oli samalla lailla poliittisen ihmisyyteen ulkopuolella kuin kotieläimet tai karja. Näin ”[o]rjuus ei jatkanut olemassaoloaan kolmen liberaalin vallankumouksen menestyksestä *riippumatta*. Päinvastoin, se saavutti huippunsa niiden seurauksena”, toteaa Losurdo²⁵. Liberalistisen kapitalismin orjuus oli pääosin plantaasiorjuutta, ja vaikka historialliset vertailut tietysti ovat aina hankalia, voidaan perustellusti väittää, että uudenaikainen *chattel slavery* oli monin verroin pahempaa ja epäinhimillisempää kuin antiikin orjuus. Toisin sanoen: liberalismi ja orjakauppa, yksilönvapauden julistus ja ihmisten ostaminen ja myyminen markkinoilla kulkivat käsi kädessä – talous siirrettiin siinä poliittisen ulkopuolelle, ”luonnontilaan”, missä orjuus oli mahdollista. Liberalismin historiallinen voittokulku ei näin suinkaan ollut vain vapauden piirin laajentumista ja emansipaation etenemistä. Oikeampaa olisi luonnehtia sitä ”vapauden ja vapaudenvastaisuuden” yhteenpunoitukseksi, emansipaation ja de-emansipaation yhtäaikaiseksi etenemiseksi²⁶.

LIBERALISMISTA UUSLIBERALISMIIN

Uusliberalistiset teoriat eivät tee olennaisia muutoksia näihin klassisen liberalismiin ajatuskuvioihin; uutta niissä on pikemmin vain se päättäväisyys, suorastaan raivo, jolla markkinataloudellisen ”luonnontilan” sfääriä pyritään laajentamaan ”politiikan” kustannuksella. Uusliberalismin yhteiskunnallista ohjelmaa voidaankin luonnehtia toteamalla, että siinä pyritään *laajentamaan luonnontilan piiriä* ja saman tien *kaventamaan politiikan, yhteiskunnallisesti sovittavien asioiden aluetta*. Tietenkin tämä ”luonnontila” on näennäistä ja ideologista, koska se voidaan toteuttaa ja sitä ylläpitää vain poliittisin keinoin. Uusliberalististen toimenpiteiden läpiajossa vedotaan ”välttämättömyyteen”, joka useimmiten ei ole muuta kuin toinen nimitys ”luonnonlakien” anonyymille pakolle – luonnonlakien, joiden katsotaan vallitsevan myös talouselämässä ja olevan näin politiikan ulkopuolella.

Yrityksetkin puuttua talouden toimintaan poliittisten päätösten avulla leimataan kohtalokkaaksi luonnon omien mekanismien sorkkimiseksi. Samalla hurskaasti suljetaan silmät siltä tosiasialta, että uusliberalistisen komennon ylläpito – tarpeen vaatiessa jopa kokonaisten valtioiden, kuten Kreikan, pakottaminen polvilleen – vaatii todella drastisia poliittisia otteita.

Mutta vaikka uuliberalismi jatkaakin klassisen liberalismiin teemoja niitä usein radikalisoituen, kehitys liberalismista uusliberalismiin ei ollut suoraviivaista. Ensimmäisen maailmansodan jälkeen kapitalismi siirtyi kehitysvaiheeseensa, jota kutsutaan – Gramscin käyttämään terminologiaan nojaten – ”fordistiseksi”; myös ”taylorismi”, joka viittaa tehdastyön rationaaliseen organisointiin, on käypä termi. Tällä kaudella klassinen liberalismi sai antaa tietä keynesiläiselle ajattelulle, jossa vapaan kilpailun sijasta korostettiin valtiollisen ohjauksen ja luokkien välisen kompromissin (”sosiaalisen kumppanuuden”) merkitystä. Termeinä fordismi, taylorismi ja keynesiläisyys luonnehtivat aikaa, jolloin keskeisessä asemassa tuotantoelämässä oli klassinen teollisuustyö, massakulutus, liukuhihnatyö; tuon ajan ihmiskuva voidaan tiivistää sanoihin *homo faber*: ihminen tuottavana, tehdaskurin alaisena olentona, joka muokkaa sekä yhteiskuntaa että omaa olemustaan taylorilais-fordistisen teollisuusyhteiskunnan periaatteiden mukaisesti.

Vasta 1970-luvulle tultaessa, kun fordistisen kapitalismin malli liukui yhä syvemmälle kriisiin ja usko keynesiläisiin säätelymekanismeihin alkoi rapautua, vanhan kovan linjan liberalismiin ja benthamilaisen utilitarismin comeback kävi mahdolliseksi. Friedrich von Hayekin, Ludwig von Misesin ja Milton Friedmanin edustama, siihen asti tieteen marginaalissa elänyt, klassisen liberalismiin ja utilitarismin lähtökohtia absolutisoitunut suuntaus murtautui yhtäkkiä eristyksensä ja alkoi nousun länsimaisen talousajattelun vallitsevaksi paradigmaksi. Samalla tayloristisen ajan *homo faber*in tilalle astui *homo oeconomicus*, ”tuottavan ihmisen” sijaan tuli rationaalisia valintoja joka hetki tekevä ihminen. Prosessi ei tietenkään ollut luonnonvoimainen, epäpoliittinen. Kuten David Harvey purevasti huomauttaa,

ensimmäinen maa, jossa uusliberalismin ohjelmaa alettiin toteuttaa, oli Chile heti Pinochetin kaappauksen jälkeen 1973 – aiemmissa demokratian oloissa moista ohjelmaa tuskin oltiin saatu myytyä kansalle²⁷.

Pinochetin jälkeen tulivat Thatcherin ja Reaganin hallitukset, jotka onnistuivat runnomaan uusliberalismin keskeiset poliittiset tavoitteet läpi myös johtavissa länsimaissa. Uusliberalistinen projekti ei kuitenkaan ole pelkästään (talous)poliittinen. Ei ole liioiteltua väittää, että se pyrkii myös tuottamaan ”uuden ihmisen” – miltei välittömästi sen jälkeen kun sekä tayloristisen utopian täysin rationaalinen tuottaja että sosialistisen suunnitelmatalouden uusi, kommunistinen ihminen oli ehditty heittää historian roskatynnyriin. Uusliberalismin tavoitteleman ihmishanteen on täsmällisesti ilmaissut Margaret Thatcher kuuluisaksi tullessa tokaisussaan: *”There is no such thing as society, only individual men and women”*²⁸.

Uusliberalistisen talouspolitiikan voittokulku on merkinnyt myös *homo oeconomicuksen* ”teoriaimperialismin”²⁹ levittäytymistä sellaisillekin aloille, joiden aiemmin on katsottu olevan taloustieteen kompetenssipiirin ulkopuolella. Keskeisiin uusliberalismin taloustieteilijöihin kuuluva amerikkalainen Gary S. Becker nojautuu Benthamin ja utilitaristien ”intressin” käsitteeseen pyrkiessään kehittämään kaikenkattavaa ihmisten motivaation selittävää teoriaa. Beckerin mukaan kaikki ihmisten toiminta on selitettävissä talouden näkökulmasta. ”Argumenttini ydin on”, selittää Becker, ”että ihmisten käyttäytyminen ei ole skitsofreenista [...] Kaikkea inhimillistä käyttäytymistä voidaan päinvastoin tarkastella siten, että ollaan tekemisissä toimijoiden kanssa, jotka maksimoivat hyötynsä vakaan preferenssijärjestelmän pohjalta ja hankkivat erilaisilla markkinoilla itselleen optimaalisen määrän informaatiota ja muita tekijöitä”³⁰.

Teoksissaan Becker tarkastelee, usein mutkikkaiden matemaattisten mallien avulla, sellaisia asioita kuin ”avioliitosta saatava hyöty” tai ”lapset kestokulutustarvikkeina”. ”Lapsista saatavaa hyötyä verrataan hyötyfunktion tai indifferenssikäyrien

järjestelmän avulla muihin hyödykkeisiin. Indifferenssikäyrien kulku riippuu lapsiin kohdistetuista suhteellisista preferensseistä, tai toisin ilmaisten ‘mielityksistä’³¹. Beckerin usko siihen, että ihminen voidaan redusoida herkeämättä rationaalisia (”hyödyllisiä”) valintoja tekeväksi automaattiksi menee niinkin pitkälle, että hänen mukaansa lähes jokaista kuolemaa voidaan pitää itsemurhana – ihminen, joka kuolee, on tavallaan itse syyppä siihen, koska ei ole osannut arvioida riskejä riittävän hyvin ja on siis tehnyt terveytensä kannalta huonoja valintoja³².

Suomessakin käyty keskustelu siitä, onko epäterveellisillä elämäntavoillaan itselleen sairauksia aiheuttaneilla henkilöillä sama oikeus hoitoon kuin ”järkevästi” eläneillä, heijastaa juuri näitä uusliberalistisia ajatusmalleja. Vastaavanlaista argumentaatiota on esitetty muillakin aloilla – on esimerkiksi väitetty, että valtion ei tule auttaa ihmisiä, jotka ovat ylivelkaantuneet jouduttuaan kahden asunnon loukkuun, koska he ovat tietoisesti tehneet riskialttiita valintoja ja saavat siis itse kantaa vastuun niistä. Jotkut tutkijat ovat kuvanneet tätä ilmiötä sanalla *new prudentialism* – ”uusi järkevyyssajattelu”. Tosin kun tietää englannin sanan *prudent* muut merkitykset, tekee välillä mieli kääntää se ”uudeksi tekopyhyydeksi”. Siinähan sysätään vastuu tehdyistä valinnoista kokonaan yksilöille, kysymättä lainkaan sitä, onko ihmisillä todella ollut edellytyksiä täysin harkitun mielipiteen muodostamiseen. Keuhkosityöpä on epäilemättä tupakoitsijoiden itse itselleen aiheuttama sairaus, mutta mikä osuus tupakkateollisuuden ja mainostajien markkinointikampanjoilla mahtaakaan olla siihen, että tupakointi on niin yleinen ja suosittu tapa? Tai jos ajatellaan asuntokaupoissaan epäonnistuneita ihmisiä, niin mikä on lainaa liian helposti tarjonneen pankin tai asuntomarkkinat vapauttaneen hallituksen vastuu?

Niin tai näin, juuri tästä ”prudentialismista” on tullut ”kehittyneen liberalismiin” (lue: uusliberalismiin) hallitustapa. Uusliberalismin hallitustapa pohjautuu ”valintojen teknologioihin”, erilaisten tehokkuutta lisääviksi kuviteltujen valinta- ja kilpailutilanteiden luomiseen ja institutionalisoimiseen.

Tässä uusliberalistit ovat jopa radikaalimpia kuin vanha Bentham. Engelmännin sanoin:

Tämä prudentialismi, joka siirtää yksilöiden suorittaman laskelmoinnin varaan kaiken, alkaen terveydestä ja päätyen henkilökohtaiseen turvallisuuteen, kasvatukseen, itsensä työllistämiseen, vanhuudenturvaan, on tehnyt ‘julkisille’ ja ‘yksityisille’ instituutioille mahdolliseksi sysätä yhä kuumeisemmin valintoja tekevän agentin kannettavaksi koko joukon tehtäviä. Samalla se on moninkertaistanut jokaiseen uuteen päätöstentekohorisonttiin liittyvät epävarmuudet. Niin raskaalta taakalta kuin nämä epävarmuudet yksilön kannalta vaikuttavatkin, ovat ne valintateoreetikkojen mielestä kuitenkin hedelmällisiä epävarmuuksia, jotka johtavat maksimaaliseen tulokseen kokonaisuuden kannalta.³³

niin & näin -kirjoissa ilmestynyt

1. MIKKO LAHTINEN (toim.), *Henkinen itsenäisyys*
2. MARTIN HEIDEGGER, *Silleen jättäminen*
3. RALPH WALDO EMERSON, *Luonto*
4. PEKKA PASSINMÄKI, *Kaupunki ja ihmisen kodittomuus – Filosofinen analyysi rakentamisesta ja arkkitehtuurista*
5. QUENTIN SKINNER, *Kolmas vapauden käsite*
6. PERTTI AHONEN, *Vireällä mielellä – Ymmärtämisen ja eettisyyden mielialat*
7. JULIEN OFFRAY DE LA METTRIE, *Ihmiskone*
8. T. P. USCHANOV, *Wittgenstein in Finland – A Bibliography 1928–2002*
9. MIKA HANNULA, JUHA SUORANTA & TERE VADÉN, *Otsikko uusiksi – Taiteellisen tutkimuksen suuntaviivat*
10. TOMMI WALLENIUS, *Filosofian toinen – Levinas ja juutalaisuus*
11. DANIEL JUSLENIUS, *Suomen onnettomuus – De Miseriis Fennorum*
12. MICHEL ONFRAY, *Kapinallisen politiikka – Tutkielma vastarinnasta ja taipumattomuudesta*
13. J. J. F. PERANDER, *Yhteiskunta uutena aikana & muita kirjoituksia*
14. JUSSI BACKMAN, *Omaisuus ja elämä – Heidegger ja Aristoteles kreikkalaisen ontologian rajalla*
15. NICCOLÒ MACHIAVELLI, *Castruccio Castracanın elämä*
16. JUKKA PAASTELA (toim.), *Terrorismi – Ilmiön tausta ja aikalaisanalyysyjä*
17. LAURI MEHTONEN, *Moderniteetin jäljillä – Tekstejä aistisuudesta, tiedosta ja sivistyksestä*
18. ARTHUR SCHOPENHAUER, *Taito olla ja pysyä oikeassa – Eristinen dialektiikka*
19. JUHA DRUFVA, *Unohdettuja ajatuksia etsimässä*
20. JUHA VARTO & HAKIM ATTAR, *Syvä laulu*
21. JUSSI BACKMAN & MIIKA LUOTO (toim.), *Heidegger – Ajattelun aiheita*
22. KARI VÄYRYNEN, *Ympäristöfilosofian historia – Maaäitimyytistä Marxiin*
23. TERE VADÉN, *Karhun nimi – Kuusi luentoa luonnosta*
24. GUY HAARSCHER, *Tunnustuksettomuus*
25. JOSÉ ORTEGA Y GASSET, *Ajatuksia tekniikasta*
26. TAPANI KILPELÄINEN (toim.), *Kääntökirja – Kirjoituksia kääntämisen filosofiasta*

27. MARTIN HEIDEGGER, *Tekniikka ja käänne*
28. SIMONE WEIL, *Juurtuminen*
– *Alkusoitto ihmisvelvollisuuksien julistukselle*
29. MIKA HANNULA, *Suomalaisuudesta – Erään sukupolven tarina*
30. FRIEDRICH NIETZSCHE, *Tragedian synty*
31. EDMUND HUSSERL, *Geometrian alkuperä – Johdanto Jacques Derrida*
32. WILLIAM JAMES, *Pragmatismi*
– *Uusi nimi eräille vanhoille ajattelutavoille*
33. TUUKKA TOMPERI & HANNU JUUSO (toim.), *Sokrates koulussa*
– *Itsenäisen ja yhteisöllisen ajattelun edistäminen opetuksessa*
34. JUHA VARTO, *Tanssi maailman kanssa – Yksittäisen ontologiaa*
35. GIORGIO COLLI, *Nietzschen jälkeen – Miten tullaan filosofiksi*
36. FJODOR DOSTOJEVSKI, *Talvisia merkintöjä kesän vaikutelmista*
37. MIGUEL DE UNAMUNO, *Traaginen elämäntunto*
38. JOYCE CAROL OATES, *Nyrkkeilystä*
39. MARTIN HEIDEGGER, *Esitelmiä ja kirjoituksia osa II*
40. E. M. CIORAN, *Hajoamisen käsikirja*
41. MARIE-FRANCE DANIEL, LOUISE LAFORTUNE,
RICHARD PALLASCIO & PIERRE SYKES,
Matildan ja Taavetin matemaattiset seikkailut
42. MARIE-FRANCE DANIEL, LOUISE LAFORTUNE,
RICHARD PALLASCIO & PIERRE SYKES,
Matildan ja Taavetin seikkailut tieteen maailmassa
43. OSCAR BRENIFIER, *Keskusteleva opetus*
44. MAUGHN GREGORY, *Filosofiaa lapsille ja nuorille*
45. MARIE-FRANCE DANIEL, LOUISE LAFORTUNE,
RICHARD PALLASCIO & PIERRE SYKES,
Filosofoidaan matematiikasta ja luonnontieteistä
46. JOHN DEWEY, *Taide kokemuksena*
47. PIERRE HADOT, *Mitä on antiikin filosofia?*
48. MARTIN HEIDEGGER, *Mitä on metafysiikka?*
49. ANN MARGARET SHARP, *Nukkesairaala*
50. ANN MARGARET SHARP & LAURANCE JOSEPH SPLITTER,
Kuka minä olen? – Nukkesairaalan opettajanopas
51. SAMI PIHLSTRÖM, *Elämän ongelma – Filosofian eettinen ydin*
52. NORMAND BAILLARGEON, *Älyllisen itsepuolustuksen pikakurssi*
53. BEATE BØRRESEN, BO MALMHESTER & TUUKKA TOMPERI,
Ajatellaan yhdessä – Taitavan ajattelun työkirja
54. ROGER-POL DROIT, *Filosofoidaan lasten kanssa*
55. LEENA KURKI & TUUKKA TOMPERI, *Väittely opetusmenetelmänä*
– *Kriittisen ajattelun, argumentaation ja retoriikan taidot käytännössä*

56. LUDWIG WITTMENSTEIN, *Ajatusliikkeitä*
– *Päiväkirjat 1930–1932 & 1936–1937*
57. SIMO KYLLÖNEN, JUHANA LEMETTI, NIKO NOPONEN
& MARKKU OKSANEN (toim.), *Kiista yhteismaista*
– *Garrett Hardin ja selviytymisen politiikka*
58. HERBERT MARCUSE, *Taiteen ikuisuus*
59. HEINRICH HEINE, *Romantiikan koulu*
60. MATTHEW B. CRAWFORD, *Elämän korjaajat*
– *Kädentaitojen ja käytännöllisen ammattityön ylistys*
61. TAPANI KILPELÄINEN, *Itsemurhan filosofia*
62. JULIAN BAGGINI & PETER S. FOSL, *Etiikan pikkujättiläinen*
63. FRIEDRICH HÖLDERLIN, *Teokset*
64. MICHEL DE CERTEAU, *Arkipäivän kekseliäisyys 1 – Tekemisen tavat*
65. ANTTI SALMINEN & TERE VADÉN, *Energia ja kokemus*
– *Naftologinen essee*
66. MICHEL FOUCAULT, *Klinikan synty*
67. JULIAN BAGGINI & PETER S. FOSL, *Ajattelun pikkujättiläinen*
68. ERMANNO BENCIVENGA, *Olipa toisen kerran*
– *52 ajattelemisen arvoista satua*
69. VILLE LÄHDE, *Niukkuuden maailmassa*
70. MICHEL DE CERTEAU, LUCE GIARD & PIERRE MAYOL,
Arkipäivän kekseliäisyys 2 – Asuminen, ruuanlaitto
71. MICHEL FOUCAULT, *Parhaat*
72. PIA HOUNI & PERTTU SALOVAARA (toim.), *Filosofi tavattavissa*
– *Ajatuksia filosofisesta elämästä*
73. VERA TRIPODI, *Sukupuolen filosofia*
74. ROBERTO CASATI & ACHILLE C. VARZI,
Ylittämättömiä yksinkertaisuuksia – 39 filosofista kompakertomusta
75. EDUARD HANSLICK, *Musiikille ominaisesta kauneudesta*
– *Yritys säveltaiteen estetiikan uudistamiseksi*
76. MESTARI ECKHART, *Jumalallisen lohdutuksen kirja*
77. TAPANI KILPELÄINEN, *Silmät ilman kasvoja – Kauhu filosofiana*
78. DAVID HUME, *Keskusteluja luonnollisesta uskonnosta*
79. FJODOR DOSTOJEVSKI, *Kulta-aika taskussa*
– *Kirjoituksia Venäjän maasta ja hengestä*
80. STEPHEN TOULMIN, *Argumentit – Luonne ja käyttö*
81. BELL HOOKS, *Rakkaus muuttaa kaiken*
82. GEORGES BATAILLE, *Uskontoteoria*
83. KENAN MALIK, *Monikulttuurisuus*

84. DANI RODRIK, *Globalisaation paradoksi*
– *Miksi globaalit markkinat, valtiot ja demokratia eivät sovi yhteen?*
85. HANNELE HUHTALA, SAMI SYRJÄMÄKI & JARKKO S. TUUSVUORI,
Ajatuspajoista innovaatiokumppanuuksiin. Tapaus Filosofian Akatemia
– *Raportti uusimmasta valmennuskonsultoinnista ja
julkisen järjenkäytön ohentuvasta kriittisyydestä*
86. KENAN MALIK, *Moraalin suuntaa etsimässä*
– *Etiikan maailmanhistoria*
87. J. L. AUSTIN, *Näin tehdään sanoilla*
88. EDMUND HUSSERL, *Filosofia ankarana tieteenä*
89. PETER MARSHALL, *Reformaatio*
90. TUUKKA TOMPERI, *Filosofianopetus ja pedagoginen filosofia*
– *Filosofia oppiaineena ja kasvatuksena*
91. JUKKA MIKKONEN, *Metsäpolun filosofiaa*
92. FREDRIK LÅNG, *Kuva ja ajatus*
93. JAN-WERNER MÜLLER, *Mitä on populismi?*
94. GRAHAM PRIEST, *Logiikka*
95. ALDO LEOPOLD, *Sand Countyn almanakka ja luonnoksia sieltä täältä*
96. ELIO LUGARESI, *Uni – sikeudet ja vaikeudet*
97. SAMI SYRJÄMÄKI (toim.), *Vapaus*
98. ANTTI SALMINEN & TERE VADÉN, *Elo ja anergia*
99. SARA AHMED, *Tunteiden kulttuuripolitiikka*
100. ANDRÉ SPICER, *Paskanjauhantabisnes*
101. MICHAEL POLLAN, *Toinen luonto – Puutarhurin oppivuodet*
102. GUILLAUME LE BLANC, *Juoksu – Fyysisiä mietiskelyjä*
103. VESA OITTINEN, *Marx ja moderni*
– *Jatkuvuuksia ja katkoksia Marx-kuvassa*

Tilaukset
www.netn.fi/kirjat
niin & näin
PL 730
33101 TAMPERE